

Naapurikylät Karjalan vanhan valtatie varrella

Roukkula-Saarenpää

Huureisen talo Roukkulan kylässä (kuva: Helmi Helminen 26.10.1941/museovirasto).

Roukkulan ja Saarenpään kylät sijaitsivat Repolan pogostan pohjoisosassa Roukkulan järvellä. Saarenpään kylä on nimensä mukaisesti saaren itäpäässä. Roukkulaan on siitä matkaa noin 4 virstaa. Se on osittain saaren länsipäässä, osittain mantereella kapean salmen takana.

Roukkulanjärveen laskee 7 jokea: Jormakki-, Juudula, Jogra-, Lusinki-, Elmyt-, Enänki- ja Lahnalamminjoki. Järvestä vedet virtaavat Torasjärveen kahta jokea, Toras- ja Äkrön- eli Omelienjokea myöten. Tästä taas laskee Virranjoki Mellitsakosken kautta suureen Lieksanjärveen.

Roukkulan ja Saarenpään lähin naapurikylä Omelie sijaitsi Äkrönjoen suulla. Sinne tuli Roukkulasta maitse matkaa noin 20 virstaa. Repolasta johtaa maantie Omelien kylään, matkaa noin 20 virstaa, ja siitä tie jatkuu itään Muujärven kautta Rukajärvelle. Omelien ja Roukkulan välillä alettiin rakentaa maantietä Repolan kuulussa Suomeen v. 1918.

Historiaa

Vuonna 1556 Nousia Ryssä kertoi suomalaisille karjalaisen asutuksesta ja kulkuteistä. Hän luettelee kylät ja asukasmäärät mm. reitillä Pielisjärveltä Repolan kautta Kiimasjärvelle ja sieltä edelleen Jyskyjärven kautta Kemijokea pitkin

Valkealle merelle. Repolasta hän kertoo, että siellä ovat Ruotsin kuninkaan joukot käyneet ja polttaneet kylän. Roukkulassa Nousia kertoo asuvan 150 ryssää (karjalaista).

Historia kertoo Karjalan lasten viidestä suvusta, jotka asuttivat Karjalan ja joiden jäsenet omistivat suuria maa-alueita Uikunjoelta Vienan Kemin pohjoispuolelle asti. Rikkin näistä Karjalan rälssisuvuista oli Rokulskin eli Roukkulan suku, joka antoi nimensä Roukkulan kylälle. On arveltu, että Roukkulan suvun juuret menevät 1100-luvun alkupuolelle Rakulan bjarmien pogostaan.

Suvun mahtavin henkilö oli Grigori Iivananpoika Roukkula, joka toimi 1400-luvun lopulla Käkisalmen linnan sotaväen päällikkönä. Hänellä oli verotiloina Räisälässä ja Sakolassa yhteensä 37 taloa. Grigori Roukkulan sukulaisia oli myös rälssimiehinä ja heillä oli useiden kymmenien talojen läänityksiä.

Karjalan asuttaminen tapahtui pääasiassa etelästä käsin Laatokan ympäristöstä. Asukkaita tuli Kurkijoen ja Sortavalan pogostoista. Repola ja Roukkula saivat uudisasukkaita myös Salmin pogostasta sekä lähempää Pohjois-Karjalasta, mm. Pälkjärven Perevaarasta.

Pielisjärveltä Vienan Kemiin kulkeva vesitie oli myös sotatie. Vuosisatoja jatkuneet karjalaisten ja ”ruotsien” sota- ja hävitysretket toistensa kotikonnuille olivat erittäin raskaita

Repolan kylille. Ruotsit valittivat 1500-luvun lopulla, että Käkisalmen läänin asukkaat olivat yhteistoiminnassa metsärosvojen eli rosboinikkojen kanssa, joilla oli tukikohtansa Liperin, Repolan ja Roukkulan välinen alue.

Roukkulan kautta kulkevaa Aunuksen ja Vienan välistä reittiä kulkivat myöhemmin lukuisat runonkerääjät, Elias Lönnrot ensimmäisenä.

Kylät 1900-luvun alkupuolella

Vuonna 1905 Roukkulassa oli taloja 14 ja asukkaita 123. Saarenpään vastaavat luvut olivat 20 ja 148. Darja Randen, o.s. Lukkanen Saarenpään kylästä luetteli molempien kylien talot ja niiden asukkaat. Oheiset kyläkartat pohjautuvat maisteri Helmi Helmisen Museovirastossa säilyttäviin muistiinpanoihin Repolasta vuodelta 1941, ja niihin on talojen sijainti tarkastettu Darja Randenin tietojen mukaan.

Kylien elinkeinoina olivat maanviljely, kalastus ja metsästys. Suomalaisten ja venäläisten yhtiöiden tukkisavotat ja uitot tarjosivat kyläläisille työpaikkoja. Myös naiset olivat hevosten kanssa tukinajossa. Savottalaisille myytiin tarvikkeita ja palveluja, ruokaa tehtiin heidän omista aineistaan, pyykki pestiin, majoitettiin jne.

Lähes viikoittain käytiin kyliltä Lieksassa kauppamatkoilla. Lieksaan ja Joensuuhun vietiin kalaa rekikelin aikana ja paluukuormissa tuli tarvikkeita, joita kyläläiset reestä ostivat. Kuhmoon oli lyhempi matka mutta sinne kuljettiin harvemmin.

Muutamia kyläläisiä kävi laukkukaupalla Suomessa. Näit olivat mm. Pussi-Bladi, Hukkaset ja Prohhora Kyrsönen Roukkulasta sekä Laasarisen ja Triihposen ukot Saarenpäästä. Vienan puolen laukkukauppiaiden kerrottiin vanhaan aikaan kulkeneen Roukkulan kautta Suomeen. Olipa Kiimasjärven kuuluisa lahjoittaja Miinin antanut varoja veneiden vetoteliä rakentamiseksi suopaikoille.

Kouluista ja tsasounista

Kylien ensimmäinen yhteinen koulu toimi Saarenpäässä Vasili ja Nasti Triihposen talossa. Noin v. 1908 koulunpito siirrettiin Jaakko Lukkasen taloon. Vuonna 1913 valmistui oma koulutalo, jonka rakentamiseksi Darja Randenin setä Iivana Lukkanen oli lahjoittanut 7 000 markkaa. Iivana oli palvellut 7 vuotta Venäjän armeijassa. Hän muutti myöhem-

Jaakko Lukkasen talo Saarenpäässä (valok. 29.10.1941, kuva: Helmi Helminen, KH:lle lainannut Helena Kalliola).

Roukkulan tsasouna (kuva: Veikko Kyander v. 1915/museovirasto).

min Simo-veljensä kanssa Uudellekirkolle. Sinne perustettiin kauppa ja kestikievari, ja mm. puutavaraa välitettiin Pietariin. Iivana kuoli poikamiehenä ja lahjoitti myös sukulaisilleen perintönä rahaa.

Roukkulan kouluikäiset lapset asuivat Saarenpäässä joko sukulaisissa tai täyshoitolassa. Koulu oli 4-vuotinen. Opetus tapahtui venäjän kielellä. Jos oppilaat puhuivat koulussa omaa kieltä, otettiin rangaistukseksi eväät pois tai jätettiin jälki-istuntoon. Darjan opettajana oli Valamosta kotoisin oleva Elisabet Nikolajevna Kortsova, ystävällinen karjalainen nainen. — Jos naisopettaja meni naimisiin, ei hän enää saanut pitää opettajan virkaansa, työ loppui siihen. Koulun ollessa Jaakossa oli opettajana Rukajärveltä papin tytär Nasta Nikolajona. Myöhemmin opettajat olivat miehiä.

Repolan kylien kouluista lähetettiin vuosittain yhteensä 4—5 parasta oppilasta kirkonkylään 1:n vuoden jatko-opetukseen. Näistä parhaat pääsivät jatkamaan opintoja Petroskoihin. Eräänä vuonna kirkonkylään oli kelpuutettu 4 poikaa, kolmen nimet Darja muisti: veli Ossi Saarenpäästä, Ali Romanainen Kolvasjärveltä ja Pekka Mauranen Koropista. Oppilaille teetettiin koulun puolesta vaatteet ja täyshoito oli ilmaista.

Darja Randen valittiin Saarenpään koulun johtokuntaan ”suomalaisten” aikana 14-vuotiaana. Valinnan syy. Darja oli kylässä ainoa, joka luki ja kirjoitti suomen kielellä. — Tästä alkoi Darjan sihteerin ura, joka pakolaisaikana Suomessa jatkui kymmeniä vuosia Karjala-kerhoissa ja Mar-toissa.

Saarenpäässä ja Roukkulassa oli omat tsasounat. Saarenpäähän valmistui uusi tsasouna v. 1913, vanha jäi paikoilleen museoksi ja kyläläisten yksityiseksi hiljentymishuoneeksi. Tsasounaan kokoennuttiin joka pyhä. Papin puuttuessa raamatun sanoman luki opettaja tai joku kyläläinen, oppilaiden kuoro lauloi. Palveluksiin osallistuvivat myös kylässä asuvat vanhauskoiset eli starovierat. Siunaukset ja kastetoimitukset tapahtuivat kodeissa.

Saarenpäässä oli pruasniekka Miikkulan päivänä, Roukkulassa Iljan päivänä, jota seuraavana päivänä jatkettiin Saarenpäässä. Pappi oli Repolasta paikalla ja vieraita saapui sukuloimaan ympäri pitäjää.

Vuonna 1914 Iljanpäivän palvelus tsasounassa oli käynnissä, kun kylään saapui hevosella Repolasta Kiril Pikarinen. Hevosen pätsissä oli pieniä tiukuja merkinä tärkeästä

Vasili ja Nasti Triihposen talo Saarenpäässä. Ensimmäinen koulu oli talon oikeassa päädyssä (kuva: Helmi Helminen 29.10.1941/museovirasto).

ilmoituksesta: Sarajevon laukaukset oli ammuttu 28.6., Venäjä oli julistanut liikekannallepanon 30.7. Jumalanpalvelus keskeytettiin ja kutsutut miehet menivät koteihinsa valmistautumaan välittömään lähtöön. Seuraavana päivänä oli pitäjstä sotaan lähtijöille jumalanpalvelus Repolan kirkossa, jonka jälkeen alkoi matka rintamalle.

Uusia ikäluokkia kutsuttiin vuosittain. Darja Randen muistelee äitinsä Outin itkeneen serkkunsa haukkasaarelaisen Jehhimä Pottosen kanssa, kun Jehhimän Kusti-poika ja Outin Ossi saivat määräyksen sotaan lähtöön. Outilta oli jo 4 poikaa sodassa, Jehhimältä vanhin, Feodor. Kusti oli kouluikäisenä käynyt ensimmäiset pari vuotta Iro-sisarensa kanssa koulua Saarenpäässä, koska Haukkasaaressa ei ollut omaa koulua. Saarenpäässä oli Kusti kelkkamäessä loukannut jalkansa, joka jäi hieman toista lyhyemmäksi. Serkukset itkivät kaulakkain sitä, kun Kustin jalka ei pahemmin kelkkamäessä voittunut, sotaan ei olisi tarvinnut lähteä. — Poikien sotaan lähtö jäi kuitenkin vallankumouksen puhjettua.

Darjan oma koti sijaitsi Saarenpään kylästä noin yhden virstan pohjoiseen mantereeseen puolella Riionrannalla. Siellä oli paljon kurikkasodissa hävitettyjen talojen pohjia, ja tällaiselle paikalle Darjan isä rakensi uuden talon, pirtti, kolme kornitsaa ja aputilat. Asuinhuoneet olivat kelohongasta kirveellä laineille veistetyt. Talo oli perheen paettua Suomeen siirretty Saarenpäähän Siitarin asunnon jatkeeksi ja siinä pidettiin lastenkotia. Jatkosodan aikana lastenkodin ainespuut tunnistettiin Pekan talon puiksi. — PENTTI KEYNÄS

Roukkulan talot ja asukkaat

1. Jyrin talo. Jyrki Timofejeff, kuollut, vanha emäntä asui Fietora-nimisen poikansa kanssa. Fietoran vaimo Rukajärveltä, lapset Vasili, Nadja ja 1 tytär. Jyrillä myös naimaton tytär Iro.

2. Miitrei Lukin, Lukin Homan jälkikasvua. Vaimo Artoi Soltikovan sisar Natalia Saarenpäästä. Pojat: Mikko, Simo, Onni ja Feodor, ei tyttöjä. Muuttivat Suomeen.

3. Gordin talo. N:o 1:n veli, Gordi Timofejeff. Pojat Simo (Kyrönen) äidin edellisestä avioliitosta, Timo ja Iivana, tyttäret Matriona, Nasti ja Maria.

4. Iivana Makkinen (Makeijeff). Vaimo Roukkulasta Burakon Marken Okahvie. Pojat: Mika, Vasili, Nikolai, Feodor

ja Ilja. Tyttäret Maria ja Palaga. Muuttivat Suomeen.

5. Bladi Pussisen uusi talo, johon Bladi aikoi muuttaa Suomesta vanhuudenpäiviksi. Talossa toimi koulu 2 vuotta suomalaisten aikana.

6. Vasili Pussisen talo, lapseton. Isäntänä Bladi Pussisen Vasili-poika, vaimo Roukkulasta Gordi Lukinin Matriona. 1 keskenkasvuinen poika, ehkä muitakin.

7. Ivan Jouhkimainen, vaimo Saarenpäästä Pekka Lukkaisen sisar Marfa. Lapset: Kusma, Iivana, Vasili, Paro, Nasti, Marfa ja Anni.

8. Prohhora Kyrösen talo. Vaimo Hukan tyttäriä, Hukka muuttanut Roukkulaan Vienan puolesta, ent. Volkoff. Lapset: Mika, Juho, Maija ja Veera.

9. Ondrei Kyrösen. Vaimo Iro Hippi Repolasta. Lapset: Vasselei, Riku ja Katri. Ondreilla edellisestä aviosta Anni ja Marfa.

10. Simo Kyrösen, vaimo Miinoasta. Yksi tytär, muuttivat Kuhmoon.

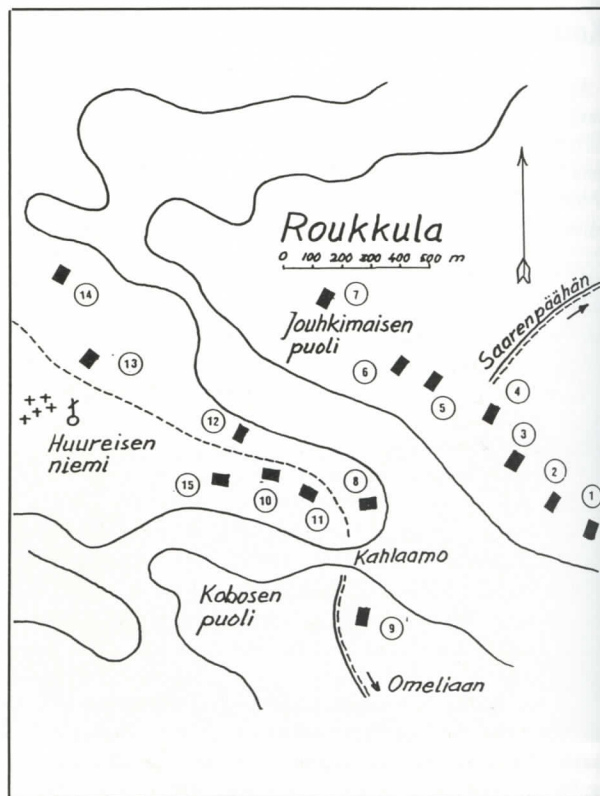
11. Burakon Marke (Marttinen). Vaimo Hukkia, Prohhora Kyrösen vaimon sisar. Lapset: Okahvie, Natalia, Maria, Jelena ja Nikolai.

12. Huureinen. Talossa asui 2 veljestä: Iivana, vaimo Pussisia Roukkulasta, lapset: Vasili, Feodor, Nikolai, Juha, Maria, Katri, Tanja ja Aleksandra. — Miikkula, vaimo Kolvasjärven Mokkisia. Lapset: Marfa, Anni, Aleksi ja Ilja.

13. Ossippa Koponen, vaimo Repolan kirkolta Lukeria Tunttunen. Lapset: Feodor, Vasselei ja Anni. Vasselein vaimo Saarenpäästä Siitarin tytär Palaga, lapset: Maria, Natalia, Katri, Jaakko ja Marfa.

14. Vasili Koponen, vaimo Saarenpäästä Siitari Triihposen tytär Palaga. Lapset: Maria, Natalia, Katri, Marfa ja Jaakko.

15. Jorma Platonainen (Platonov). Ottopoika Pläkkäjästä Miikkali. Vaimo Moisseisia, lapset Ossippa ja Anni.

Saarenpään talot ja asukkaat

1. Vasko Homasen talo. Vaimo Saarenpään Triihposia. Lapset: Anton, Savina, Jevsei ja Anni.
2. Savina ja Jevsei Homasen uusi talo. Kts. 1.
3. Huotari Saldattainen. Vaimo kuollut, lapset Feodor, Stepan ja Outi. Feodorin vaimo Pitkä-Jaakon tytär Nasti Saarenpäästä, Stepanin vaimo Maria Triihponen Saarenpäästä.
4. Ondrei Saldattainen, vaimo Vienasta Petriniemestä. Ei lapsia. Huotarin poika Stepan Mariansa kanssa asui tässä talossa.
5. Ontto Homanen, Vasko Homasen veli. Vaimo Lentierasta Hotari Höttösen tytär. Lapset: Vasili, Mika, Pekka, Iivana, Simo, Santeri, Katri ja Nasti.
6. Mika Triihponen. Vaimo Saarenpäästä Pitkä-Jaakon tytär. Lapset: Ivan, Grigori ja Feodor.
7. Vasili Triihponen. 1. vaimo Tanja Paavilainen Kolvasjärveltä, tytär Katri. 2. vaimo Nasti Davidantytär Pottonen Haukkasaaresta. Lapset: Jussi, Sergei, Feodor, Laasari, Maija ja Anni.
8. Laasari Vasseleinpoika Lukkanen. Vaimo Nadjet Tiitantytär Triihponen Saarenpäästä. Ei lapsia.
9. Pekka Markkinen, alunperin Homasia. Vaimo Roukkulasta, Palaga Koponen. Lapset: Paro, Nadja, Iro, Mari, Juho, Mikko, Feodor, Ville, Alekski ja Pekka.
10. Siitari Triihponen. Vaimo Saarenpäästä Hutin tytär, katri Lukkasen sisar. Lapset: Ivan, Mika ja Palaga.
11. Niikana Romanainen. Oli tullut Kolvasjärveltä kotivävyksi Katti Lukkaselle, Fiedoran tyttärelle. Kaksi poikaa, Davida ja Mika. Davidan vaimo oli Saarenpäästä Ontto Homasen tytär Nasti. Mikan vaimo tuli Tsolkasta, Mironan tytär. Taloa kutsuttiin myös Hutilaksi.
12. Jaakko Lukkanen. Vaimo oli Vanila Marttisen tytär Matriona Omeliesta. Pojat: Nikolai, Stepan ja Pekka. Tytär Katri meni Nurmeksessa naimisiin.
13. Jyrki Lukkanen. Vaimo oli Akuliina o.s. Triihponen. Lapset: Anni, Katri, Olga, Nadja, Maria sekä Juho, joka elänee vielä Lieksan Kevät Niemessä.
14. Kuikkasen Homan talo. Isäntänä Iivana Kuikkanen, vaimo Saarenpäästä Pitkä-Jaakon sisar Vasselista. 2 poikaa, Andrei kaatui Japanin sodassa, Ivan isäntänä. Oli vaimoinen Kuhmossa ja sai siellä 18 vuoden avioliiton jälkeen 2 poikaa. Palasivat Karjalan. — Kuikat olivat alunperin Omeleen Kyöttejä. Hovatta Kyötin veli meni kotivävyksi Saarenpäähän ja sai Kuikka-nimen huonon jalkansa takia.
15. Vaarisen talo. Vasselei vanha isäntä, sukunimi Pavlov, poikia Simo, Jehhimä ja Agafon. Simo, vanhin pojista asui piharakennuksessa, vaimo Saarenpäästä Hutin tytär Lukkasia, pojat Nikolai, Ilja, Trohkima ja Jyrki. Agafonin vaimo tuli kirkonkylästä, Laassarisen Darja; lapsia oli tusinakuppalla.
16. Markkanen, ent. Homaset. Veljekset Varfolomei (Vado) ja Dometei asuivat yhdessä. Vadon vaimo oli Saarenpäästä Jyrki Lukkasen tyttäriä. Lapsia oli Iro, Katri, Fedosa ja Omossu (Amos). Dometei nai Kolvasjärveltä Petrisen tyttären. Heillä oli 2 poikaa; Kusti kaatui Muurmannin taisteluissa, taloa piti Nikolai.
17. Metsänvartija Mironan talo. Miron Gavrilov oli kotoisin Vepsästä, palvellut Venäjän armeijassa 25 vuotta ja saanut palkkioksi metsänhoitajan viran. Ei lapsia.
18. Artoi Solttinen. Vaimona Hovatta Lukkasen tytär Ma-

ria Saarenpäästä. Lapset: Feodor, Jelena, Maria, Katri ja Olga.

19. Foka Solttinen. Vaimona Saarenpäästä Kuikkasen tyttäriä. Lapset: Matro, Marfa ja Aleksandra.

20. Pekka Lukkasen talo. Pekan veljet Simo ja Iivana muuttivat Uudellekirkolle. Simolla vaimo Tuulivaarasta Tsernin tyttäriä, Toini Kälviäisen täti. Pekan vaimo oli Omelesta Outi Jaakkonen. Lapset: Risto, Vasili, Luka, Ivan, Stepan, Ossi, Anni, Maria, Jelena, Marfa ja Darja, erinomaisen tiedottajamme.

21. Heskun Vasselein Simo (Lukkanen) rakensi Ristilahteen uudistalon. Vaimo Tatjana, runoniekkä o.s. Filipoff. Lapset: Iivana, Vasili, Alekski, Iro, Aleksandra ja Palaga. Talon Saarenpäästä kaakkoon noin 5 kilometriä.

22. Kusma Triihponen rakensi poikiensa Aleksin, Hilipan ja Ossipan kanssa talon Mokuriniemeen, Saarenpäästä noin 5 kilometriä länteen. Kusman vaimo oli Saarenpään Markkisia. Alekski nai Katri Huureisen Roukkulasta, ei lapsia. Hilipan vaimo oli Kolvasjärveltä Aleksinen. Lapset: Antti, Nikolai, Ville Veikko, Heikki, Pekka, Anni ja Maria. Ossipan 1. vaimo oli Pläkkjästä Darja Iivanainen, yksi tytär. 2. vaimo oli Ristilahdesta Tatjana ja Simo Lukkasen tytär Palaga.

Lähteitä:

Darja Randenin haastattelut

Maiju Keynään muistiinpanot

Heikki Kirkinen: Karjala idän ja lännen välissä

Könönen-Kirkinen: Pohjois-Karjalan historia

Pääkkönen: Kesämatkoja Venäjän Karjalassa

